

management of territories. After all, the paradyamic regions, at which we study the management of agrarian geosystems, do not divide the watersheds that are the main part in the planning of agricultural fields. Due to this, the positional dynamic landscape-territorial structure allows us to perform a landscape-ecological assessment and to substantiate the optimal natural and economic planning of geosystems.

The research studies the peculiarities of the territorial manifestation of erosion processes in the Dnister-Dnipro region on the example of the Rohizno paradyamic region. The landscape-functional structure of the territory, steepness of slopes, type and soil washout are analyzed.

The qualitative estimation of the susceptibility of agricultural geosystems of the Dnister-Dnipro region to erosion processes has been carried out. It is revealed that sloping landscape strips with gray podzolized soils on loesses, sloping and steep landscape strips with gray podzolized soils on loesses, and steep landscape strips with turf carbonates soils on eluvium of dense carbonate rocks are the most susceptible to erosion processes in the Rohizno paradyamic region. It is these landscape strips that are the most problematic in the region. Such territories require priority attention of managers when substantiating the programs of regional economic development, planning the organic farming and anti-erosion measures.

The slightly sloping landscape strips with dark gray- podzolized gleyed soils on loesses, and sloping landscape strips with dark-gray podzolized gleyed soils on loesses are the most resistant to erosion processes. These territories are the most favorable to agriculture.

Keywords: landscape-ecological analysis, geosystems, erosion processes, landscape bands, paradyamic region.

<http://doi.org/10.17721/1728-2721.2017.68.36>

УДК 911.3

В. Моргацький, студ.
Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів

УКРАЇНА І ДЕРЖАВИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ В НОВИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ РЕАЛІЯХ: ГЕОЕКОНОМІЧНИЙ ТА ГЕОСТРАТЕГІЧНИЙ АСПЕКТИ

Окреслено загальні особливості становлення відносин між Україною і державами Центральної Азії після розпаду Радянського Союзу. Охарактеризовано взаємовідносини між суб'єктами в контексті суспільно-політичних трансформацій в Україні, пов'язаних із Революцією Гідності, анексією Криму та агресією Росії на сході нашої держави. Геополітичний аспект проаналізовано на основі тенденцій політичного діалогу України з урядами Казахстану, Узбекистану, Туркменістану, Киргизстану і Таджикистану. Увагу сконцентровано на результатах Резолюції ООН щодо територіальної цілісності України та наявності безпосередніх контактів між лідерами на двосторонньому рівні. Гео економічний аспект охарактеризовано за динамікою торгово-економічного співробітництва із 2011 р. у рамках дії Зони вільної торгівлі СНД до сьогодні. На основі вищерозглянутого, запропоновано зрівноважену конструктивну геостратегію для посилення взаємодії україно-центральноазійських відносин із урахуванням інтересів кожного із суб'єктів. Її суть розкрито на двох рівнях. Перший полягає у взаємодії України з геополітичним регіоном з урахуванням реалій, спровокованих Росією; передбачає посилення зв'язків в обхід її території з використанням наявних розробок Транскаспійського транспортного шляху та ідентичного шляху постачання енергоносіїв. Другий – у безпосередній співпраці з кожною державою регіону для збільшення обігу товарів і послуг, а також можливості реалізації спільних або національних інфраструктурних проектів. Значний акцент зроблено на культурно-гуманітарному співробітництві країн та ролі діаспори у поліпшенні взаємовідносин та посиленні національної безпеки.

Ключові слова: геополітика, Україна, Центральна Азія, Крим, територіальна цілісність, торгово-економічне співробітництво, міждержавні відносини, Казахстан, Узбекистан, Туркменістан, Киргизстан, Таджикистан, гео економіка, зрівноважена конструктивна геостратегія, культурно-гуманітарна співпраця.

Вступ. Постановка дослідження. Розпад Радянського Союзу з переходом на національний принцип державного будівництва повністю трансформував геополітичну систему взаємовідносин між суб'єктами колишньої комуністичної імперії. Із здобуттям незалежності республіки з раніше спільним "народногосподарським" комплексом перебували один одного як ринки закупівлі сировини, переробки чи просто збуту готової продукції. Починаючи із 1991 р., ці пострадянські утворення оформили "мирне розлучення" у вигляді СНД, а Україна почала встановлювати з ними дипломатико-політичні та соціально-економічні зв'язки на двосторонньому рівні. Так і відбувалося з державами регіону Центральної Азії, до якого українська наукова спільнота відносить Казахстан, Узбекистан, Туркменістан, Киргизстан і Таджикистан. Оформлення відносин з усіма відбувалося у стандартному порядку – офіційним визнанням незалежності один одного, відкриттям дипломатичних представництв, а із середини 90-х рр. – підписанням Договорів "Про дружбу і співробітництво". Загалом, ця співпраця мала позитивний ефект для всіх національних економік [15]. Із 2011 р. після підписання Угоди про Зону вільної торгівлі СНД динаміка взаємної торгівлі зросла, однак із 2013-го – із підготовкою підписання Асоціації між Україною та ЄС і російським шантажем – у пострадянському об'єднанні почався її спад. Остаточо ж "похолодання" у відносинах закріпили суспільно-політичні та геополітичні перетворення в Україні, пов'язані з Революцією Гідності й інтервенцією Росії в Криму, а згодом на Донеччині та Луганщині. Але навіть попри такі суттєві зміни, крім останньої, жодна із держав не припинила дії Угоди. Тобто договірно-правова і торговельно-економічна база

між Україною і державами Центральної Азії залишається тією самою, а загроза апробації російського шовіністичного деструктивного впливу та наявність спільних гео економічних інтересів стають "точками дотику" для подальшого плідного співробітництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями геополітичних та гео економічних аспектів співпраці України з регіоном Центральної Азії займалися відомі вітчизняні науковці-політологи та фахівці у галузі геополітики, серед яких Н. Мхитарян, М. Дорошко, Б. Парахонський, Б. Левик, Т. Ляшенко, І. Волошенко.

У статті використано методи теоретичного, історико-логічного та системного аналізу.

Мета статті. Проаналізувати особливості геополітичних, гео економічних відносин між Україною та державами Центральної Азії із позицій реалій, спровокованих Росією, на основі чого сформувані геостратегічні інтереси в даному регіоні з перспективами їх реалізації у рамках конструктивної геополітики.

Виклад основного матеріалу. Сформовані Революцією Гідності суспільно-політичні зміни з подальшим російським вторгненням в Україну відобразилися не тільки на дестабілізації безпекової ситуації у Центрально-Східній Європі, але й на переживаннях авторитарних лідерів Центральної Азії за свої режими та територіальну цілісність держав. Вони бачать систематичність таких дій з боку Кремля шляхом створення квазіреспублік на пострадянському просторі. Позиції урядів суб'єктів регіону найбільш чітко простежуємо у заявах офіційних представників та результатах голосувань Резолюції Генеральної Асамблеї ООН щодо територіальної цілісності України. Зрозуміло, що під дією геополітичних факторів

літичного тиску уряду Росії сформувати чітку позицію складно. Як наслідок – жодна із країн прямо не засудила агресора, але в той же час і не проголосувала проти прийняття міжнародно-правового документа.

Для всіх країн характерним залишалось більш нейтральне ставлення до суспільно-політичних змін в Україні. Офіційні особи намагались утримуватися від коментарів або обмежувалися загальними закликами до збереження спокою і миру. Ніхто із них не хотів подати будь-якого натяку на підтримку сепаратизму через наявність проблемних етнічних територій в усіх республіках, так само всі прагнули нівелювати потенційні проблеми з Росією, пов'язані з її агресією. Представники влади *Казахстану* заявили, що "глибоко стурбовані непередбачуваними наслідками в Україні". На жаль, в офіційній заяві МЗС країни сказано про визнання "волевиявлення" Криму 16 березня і розуміння всіх рішень Росії за таких умов. Нурсултан Назарбаєв на брифінгу в Гаазі схвалив ті дії і закликав до мирного врегулювання ситуації під егідою ООН та інших міжнародних організацій. Казахська делегація в ООН "утрималась" від голосування за резолюцію щодо територіальної цілісності нашої держави, чим не засвідчила повну підтримку Росії. Після зустрічі президентів України і Казахстану в Астані у жовтні 2015-го р. був знайдений діалог щодо подальшого українсько-казахстанського торгово-економічного і культурно-гуманітарного співробітництва та підтримкою обома сторонами Мінського процесу [5; 111–112]. Це позитивний момент, ураховуючи те, що Нурсултан Абшшович – поважний глава по суті регіональної держави у Центральній Азії і певною мірою виступає посередником між президентами України та Росії.

Міністерство закордонних справ *Узбекистану* зробило лише загальну заяву, що мала стриманий характер стосовно мирного врегулювання і не містила жодної згадки про Росію та її підтримку. Делегації цієї держави на Генасамблеї так само "утрималися" від підтримки Резолюції ООН щодо територіальної цілісності нашої держави, щоб не напружувати відносини з офіційною Москвою [5; 112]. У 2015 президент Іслам Карімов висловив невдоволення відсутністю глави України на самітах СНД і небажанням вести безпосередній діалог із лідерами країн-членів організації. В українсько-узбецьких політичних відносинах відбувся застій, який продовжується й нині. Узбекистан має значний економічний потенціал та перспективу лідерства у Центральній Азії. Україні у відносинах із цим суб'єктом потрібний новий геополітичний виток із приходом до влади новообраного президента Шавката Мірзієєва для ліквідації стагнації двосторонніх відносин.

Туркменістан ще із проголошенням своєї незалежності у 1991 р. заявив про свій статус нейтральної держави, що завжди відображалось у зовнішній політиці держави. Під час перебігу доленосних подій в Україні 2013–2014 рр. офіційної заяви уряду Туркменістану не було, а під час прийняття вищенаведеної Резолюції ООН делегація була відсутня [5; 113]. Тобто республіка свідомо дотримується геополітичного образу нейтральності на міжнародній арені. Однак під час зустрічі в Ашґабаті президенти України і Туркменістану підтвердили вірність принципам рівноправ'я, поваги до суверенітету інших держав та права вибору власної моделі розвитку [6]. Виходячи із цього, бачимо формування двох основних тенденцій – підтримки нарощування торговельно-економічного і культурно-гуманітарного співробітництва та домовленість деякою мірою "невтручання" у функціонування політичної системи держави. Якщо перше тільки сприяє налагодженню міждержавного діалогу, то друге викликає глибоку тривожність. Порух-

шення прав людини, відсутність політичної свободи та утвердження авторитарного керування Г. Бердимухамедовим не повинно стати розмінною монетою українсько-туркменських відносин під час засуджень демократичною світовою спільнотою.

Офіційна позиція *Киргизстану*, незважаючи на геополітичну та гео економічну залежність від уряду Росії та від інтеграційних процесів на пострадянському просторі, засудила "будь-які дії, спрямовані на дестабілізацію ситуації в Україні" і після зради Януковича не визнавала його легітимність. Це і не дивно, адже киргизи двічі революційним шляхом скидали президентів-корупціонерів та узурпаторів А. Акаєва (масові протести 2005-го р.) та К. Бакієва (Тюльпановою революція 2010-го), які діяли виключно у своїх інтересах, а не національних. Хвилювання офіційних представників влади викликали і провокації в Одесі 2 травня 2014 р., після чого вони закликали "до негайного припинення насильства і врегулювання кризи шляхом мирного переговорного процесу в рамках міжнародного права і Статуту ООН" [5; 113–116]. Хоча чіткої позиції підтримки територіальної цілісності Української держави не виражено через відсутність делегації під час голосування відповідної Резолюції. Негативно у сприйнятті української влади відобразився візит парламентарів від "Соціал-демократичної партії Киргизстану" у цьому році на територію Криму у невідповідному порядку до законодавства України.

Ще від початку Євромайдану офіційні кола *Таджикистану* воліли не формувати чітку позицію. Глава МЗС пан С. Аслоєв порівняв ситуацію в Україні із війною, яка розгорілася у цій державі у 90-х рр., і заявив, що "дії українських радикалів і екстремістів знаходяться поза правовим полем". Фактично проведення паралелей між цими подіями є неприйнятним для української сторони, адже основою Євромайдану був ненасильницький характер, який перейшов у гарячу фазу тільки після узурпації із прийняттям "диктаторських законів 16 січня" та незаконного застосування сили проти мітингувальників. У Таджикистані події характеризувалися незаконним застосуванням зброї з усіх сторін, радикалізацією ісламу та всеохоплюючим характером збройного протистояння. Під час прийняття Резолюції № 68/262 делегація республіки не була присутньою [5; 112–113]. По суті, активна фаза українсько-таджицьких відносин, розпочата у 2011 р., призупинилася зі зміною влади в Україні, однак вони в більшості тримаються на торгово-економічних зв'язках, тому ринок цієї республіки нам потрібний для збуту харчової та промислової продукції. Звідси можуть виходити позитивні політичні зрушення двосторонніх взаємовідносин.

Загалом, ситуація у взаємовідносинах між Україною та державами Центральної Азії на рівні політичних контактів не перейшла межу, при якій можна було відходити від співпраці. Корисного результату від "похолодання" не отримає ніхто, підтвердженням чого виступають вищенаведені чинники. Геополітичні процеси у взаємовідносинах завжди проходять кризу призму гео економічної залежності та торгово-економічної співпраці, тому вони потребують комплексного дослідження. Зокрема, від 2011 р., коли було підписано Угоду про зону вільної торгівлі СНД, до сьогодні з новими геополітичними реаліями (рис. 1). Проведемо ці паралелі на підставі двосторонньої торгівлі з кожною державою регіону.

Для України *Казахстан* завжди був головним економічним партнером у Центральній Азії. Із зняттям бар'єрів у торгівлі у 2012 р. спостерігали позначку в 4,187 млрд, а вже із 2013 – у зв'язку з інтенсифікацією євроінтеграційних процесів торгівля впала аж на 1 млрд доларів. Із напруженням українсько-російських

відносин у 2014 р., східним сусідом введено обмеження транзиту по своїй території. Це мало надзвичайно складні наслідки в економічній співпраці з усім регіоном. Зовнішня торгівля з регіональним лідером товарами і послугами обвалилася майже у 2 рази – до позначки 1,056 млрд, а в минулому році дійшла на несприятливих 928 млн доларів США, тобто більше 3-х млрд доларів за чотири роки. В основі українського експорту завжди

домінували продовольство та продукти хімічної промисловості, а імпорту – нафтопродукти, цинк, сірка, добрива. Після російської агресії на сході, Казахстан став постачальником, у першу чергу, кам'яного вугілля, уже згадуваної сирової нафти і нафтопродуктів [7, 11]. Складність доступу до казахського ринку ставить Україну в малу пріоритетність співробітництва у керівництва раніше вагомому партнера на пострадянському просторі.

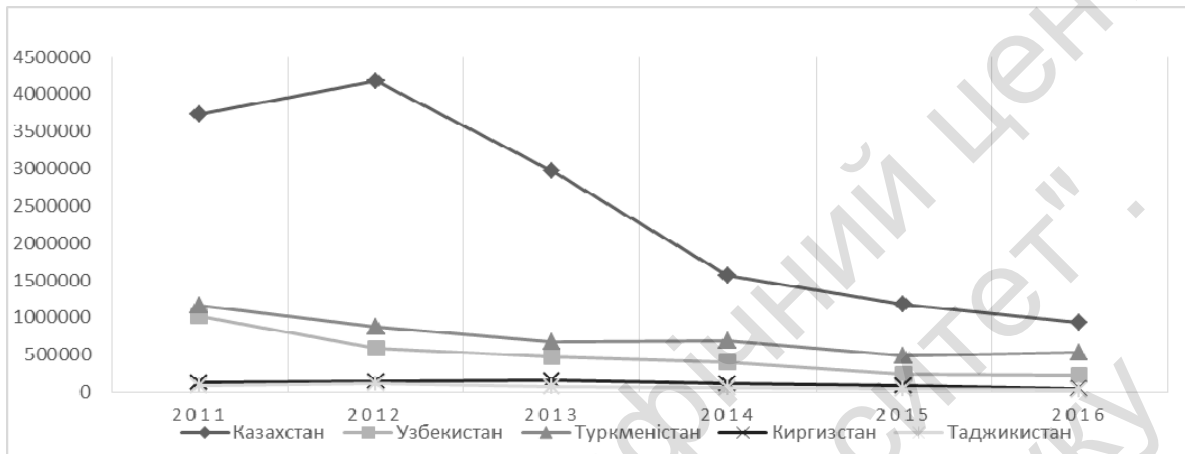

Рис. 1. Динаміка зовнішньоторговельного обігу товарами і послугами України з державами Центральної Азії, у тис. дол. США; складено за матеріалами [7–11; 14]

Торгово-економічні відносини України і Туркменістану базуються на Угоді про вільну торгівлю від 1994 р. та Договору про довгострокове торгово-економічне співробітництво від 2011 р. Ще у кінці 90-х – на початку 2000-х рр. Україна була одним із головних імпортерів туркменського газу, але оскільки Росія хотіла контролювати всі енергетичні процеси у межах СНД, то вона почала купувати вуглеводні Туркменістану за заниженими цінами і перепродавати їх європейському (у т. ч. українському) споживачу. Згодом через це товарообіг відіграв меншу роль і поступився у загальному обігу наданим послугам. Українські суб'єкти господарювання залучені до будівництва масштабних інфраструктурних об'єктів загальнодержавного значення, спорудження інженерних комунікацій, об'єктів нафтогазоносної, промислової та транспортної галузей. Загалом, торговельний обіг упав із 1,158 млрд у три рази – майже до 49 млн у 2015 р. У 2016 р. він зріс до позначки 53,2 млн. Попри невтішні показники, перспективи налагодження є сприятливими, адже Україна має позитивне сальдо торгівлі та стрімке збільшення доходів від наданих послуг із 235,8 млн у 2014 р. до 388,8 млн у 2016 [10, 11]. Цьому сприяє їхня конкурентна ціна та якість на туркменському ринку, а також домовленості між П. Порошенком та Г. Бердимухамедовим, досягнуті у жовтні 2015 р. Авторитаризм у Туркменістані та культ особи її президента у разі його згоди відіграватиме більшу роль, ніж ринкова конкуренція.

Україно-узбецькі економічні відносини здійснюються відповідно до Угоди про зону вільної торгівлі СНД, але Узбекистан приєднався в особливому порядку. Основними статтями українського експорту є продукція хімічної промисловості, машинобудування, агропромислового комплексу й фармацевтичної продукції. Статтями імпорту із Узбекистану залишається продукція хімічної, легкої, металургійної промисловості та агросектору. Із 2016 р. сюди додали ще й імпорт легкових автомобілів. Зовнішньоторговельні операції між країнами показують негативні спрямування спаду від 1,023 млрд дол. США до 225 млрд дол. (майже в 4 рази), що говорить про

надзвичайно негативну динаміку порівняно із Казахстаном [11, 14]. Такі результати пов'язані не тільки з об'єктивними умовами економічної кризи та євроінтеграційними процесами України із подальшим транзитним блокуванням Росією, а й суспільно-політичними процесами в республіці. Зокрема, несприйняттям І. Карімовим революційних перевтілень у 2013–2014 рр., відсутністю політичних контактів між лідерами України та Узбекистану, а найважливіше – зволіканням з перезавантаженням відносин у зв'язку зі зміною президента в останній.

Економічне співробітництво України і Киргизстану здійснюється відповідно до ідентичних договорів, наведених вище. Їхня реалізація сприяла зростанню взаємної торгівлі до 160,2 млн дол. США, а за даними минулого року вона впала майже у 4 рази до 44,9 млн. Наша держава експортує продукцію харчової промисловості, електричних машин та фармацевтичної галузі. Основний імпорт – тютюн та похідні вироби. У структурі киргизського експорту Україна займає тільки 0,8 %, що говорить про відсутність будь-якої стратегії у двосторонніх відносинах [8, 11]. Її перегляд буде доцільним після президентських виборів 2017 р. і стане можливим налагодження контактів з новим керівництвом.

Україно-таджицька торгово-економічна співпраця має найменші показники обігу порівняно з іншими державами Центральної Азії. Після початку дії Зони вільної торгівлі й налагодження відносин між президентом Таджикистану Е. Рахмоном та українськими лідерами В. Ющенком, а згодом В. Януковичем, відбулося залучення українських підприємств в інфраструктурні проекти, особливо малої гідроенергетики. Український експорт у республіці представлений, як і в Киргизстані, продукцією харчової та фармацевтичної промисловості, електричних машин тощо. Продуктами імпорту виступає сільськогосподарська продукція (різноманітні плоди, горіхи та насіння) [9, 11]. Тобто Україна розглядає Таджикистан, насамперед, як ринок збуту продукції та гарний майданчик для реалізації інфраструктурних проектів.

Із вищенаведеного отримуємо, що у загальному обігу головними структурами експорту України до регіону

Центральної Азії є продукти харчової, легкої, хімічної, фармацевтичної промисловості; електричні машини та інше устаткування; а імпорту – сировина (нафта, газ, кам'яне вугілля, цинк, сірка), продукти хімічної та машинобудівної промисловості із Казахстану, Узбекистану і Туркменістану; із Киргизстану та Таджикистану – продукція харчової та легкої промисловості. Щодо обігу послуг, то 60 % із них представлено саме транспортними, зважаючи на географічне положення та розгалужену мережу транспортних шляхів між Росією, Китаєм та країнами Південної, Південно-Східної та Південно-Західної Азії. Як бачимо, геополітичні трансформації в Україні, транзитна блокада Росією товарів, які мали йти на ринки Центральної Азії, призвела до небаченого зменшення рівня зовнішньоторговельного обігу. Якщо у 2012 р. він у загальному становив 5,904 млрд дол. США, то у 2016 – лише 1,726 млрд (знизився у 3,4 рази) [11]. Із відкриттям для нашої держави нових умов на європейському ринку за умовами Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, утрата старих добре сформованих ринків збуту та імпорту більш дешевої продукції не сприятиме динамічному розвитку національної економіки.

Усі перелічені в статті геоелементні та геополітичні аспекти взаємодії між Україною та Центральною Азією підводять нас до формування системи заходів, які дозволять нівелювати негативні тенденції та стагнацію україно-центральноазійських відносин. З огляду на те, що основою зовнішньої політики держав залишатимуться геополітичні інтереси, у сучасних умовах на перший план виходять проблеми вироблення механізмів їхнього узгодження, тобто **зрівноваженої конструктивної геостратегії** [4; 31].

Головною особливістю геополітичної реальності на сьогодні є той факт, що Україна і держави Центральної Азії перебувають у сфері геостратегічних інтересів головних геополітичних гравців світу – США, Європейського Союзу, Росії та Китаю і регіональних держав – Туреччини, Індії, Пакистану, Південної Кореї та інших. Це пов'язано з їхнім вигідним географічним положенням, вагомим природно-ресурсним потенціалом досліджуваних суб'єктів, контроль над якими дозволяє впливати на суспільно-географічні процеси у "серці" Євразії [16]. Тому важливо формувати геостратегію, опираючись на раціональні зміни у двосторонніх відносинах, а вже потім зважати на сучасну геополітичну структуру та інтереси основних гравців.

Конструктивна геостратегія України в регіоні Центральної Азії має базуватися на принципах рівноправ'я з кожним суб'єктом, опиратися на "точки дотику", які дозволять реалізувати взаємовигідні проекти та налагоджувати позитивну взаємозалежність для покращення відносин. Перший і важливий момент – Українська держава у разі посилення внутрішніх регіональних контактів має підтримувати формування Центральноазійського інтеграційного утворення як нового геополітичного гравця. Наразі ж тут притаманна більша роз'єднаність і прагнення забезпечити свій національний розвиток не тільки за наявним внутрішнім потенціалом, але і за рахунок інвестицій і присутності конкурентів інтересів головних геополітичних гравців. Негативну роль відіграє суперництво за регіональне лідерство між Казахстаном і Узбекистаном. Важливо у разі антиросійських настроїв в регіоні закликати центральноазійські республіки вступити до ГУАМ для посилення співпраці на всіх рівнях. Очілникам організації все ж слід відчувати кон'юнктуру

і не приймати деякі країни на тимчасове членство (так, як вийшло із Узбекистаном). Позитивним моментом для консолідації інтересів держав із Україною є спільне членство в ОБСЄ та програмі НАТО "Партнерство заради миру". Та все ж двосторонні діалоги – вагома запорука успіху. Наразі Центральна Азія не виступає посправжньому єдиним геополітичним самостійним утворенням, надто після інкорпорації організації Центральноазійського співробітництва у ЄврАзЕС [16; 168]. Для того, щоб уникнути непотрібних непорозумінь, українську геостратегію потрібно розділити на два рівні – субрегіональний (для всієї Центральної Азії) та міжнаціональний (із кожною країною на двосторонньому рівні).

Головною умовою поступального розвитку взаємовідносин на першому рівні має бути реалізація нового комунікаційного шляху в обхід Росії. Хоча виглядає це не до кінця конструктивно, але враховуючи агресивні геостратегічні інтереси "кремлівської влади" на всьому пострадянському просторі, такий розвиток транспортного коридору буде альтернативою як для досліджуваних суб'єктів, так і РФ, що звикла до своєї транспортно-географічної монополії [2; 143–147]. Суть такого сполучення зводиться до формування Транскаспійсько-кавказо-чорноморського транспортного коридору з чітким поділом на ці відповідні сектори:

- **Транскаспійський** – полягає у будівництві Транскаспійського газопроводу (можливо і нафтопроводу) та сучасної паромної переправи між портами Баку (Азербайджан) на західному березі та Актау (Казахстан) і Туркменбаші (Туркменістан) на східному. У центральноазійських державах завдяки внутрішнім та зовнішнім інвестиціям із Китаю та Ірану побудовано та реконструйовано мережу автошляхів і залізниць;

- **Кавказький** – включає використання нафтопроводу "Баку – Супса". Останній, за рішенням грузинської влади, має стати найбільшим портом країни, обігнавши Поті й Батумі. Крім того, між двома республіками сформовано мережу залізниць та автомобільних доріг ще із радянських часів.

- **Чорноморський** – формується різновекторним шляхом, адже великогабаритні вантажі можуть приймати порти Болгарії, Румунії та України. Очевидно, у разі потреби держави можуть побудувати термінали для прийому різних вуглеводнів.

Доцільність такого сполучення для вантажних перевезень намагається упровадити Євросоюз в межах програми TRACECA (Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia) і Китай, формуючи так званий "Новий Шовковий шлях". TRACECA вперше реалізований "Піднебесною" у грудні 2015 р. із початком перевезення вантажів маршрутом "Шовковий вітер" [1].

Уважаємо, що національний інтерес України полягає у чотирьох ключових моментах: реекспорт російського газу з Європи з його більш справедливими умовами в будь-якому випадку поповнює "скарбницю Кремля"; наша держава є великим ринком збуту, який цілком має зацікавити забезпечених вуглеводнями Туркменістан, Казахстан та Узбекистан; транзитне використання української території для цих ресурсів перспективне з наявністю нафтопроводу "Одеса – Броди" та його продовженням до Польщі. Крім того, розвинена транспортна мережа відкриває можливості експорту споживачам у Білорусь (у разі напружень союзницьких відносин із східним сусідом) та країни Східної Балтії.

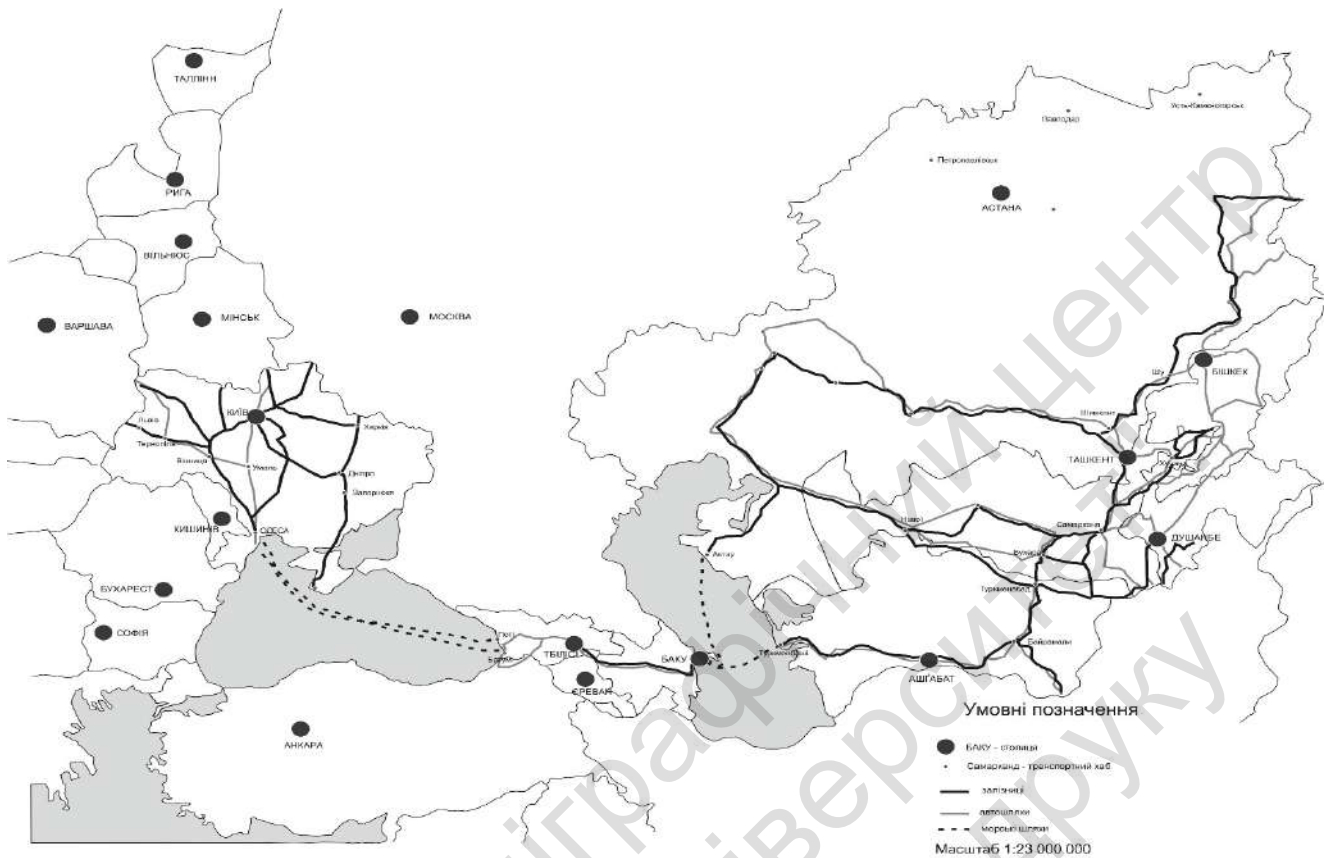

Рис. 2. Схема Транскаспійсько-кавказо-чорноморського коридору за участі України та держав Центральної Азії, складено за матеріалами [1, 2, 15, 16]

Суттєвим конкурентом реалізації трансукраїнського проекту є підтриманий США та ЄС сухопутний транзит вуглеводнів уже побудованим трубопроводом "Баку – Тбілісі – Джейхан", а потім – Туреччиною ще тільки проектною магістраллю "Набукко" до кордонів із Болгарією. Перепоною реалізації на сьогодні виступають політичні конфлікти між ЄС та владою Туреччини, яка набирає оберти авторитаризму. Та навіть з такими цікавими ідеями реалізація Транскаспійського проводу майже нереальна через неврегульованість статусу Каспійського моря [2; 143–147].

Другий рівень (міжнаціональний), ураховуючи конкурентність держав Центральної Азії за регіональне лідерство і зовнішньополітичні преференції, потребує від України геополітичного "лаврування". Казахстан – головний політичний та економічний партнер України, безпосередній союзник Росії, і в той же час найбільш уразливий від можливої дестабілізації з її боку в територіальному плані. У подальших відносинах конструктивне значення відіграватиме:

- спільна позиція щодо дотримання Росією зобов'язань СОТ на принципах недискримінації з відміною транзитної блокади для підвищення торговельного обігу;
- участь українських компаній у реалізації Стратегічного плану розвитку Республіки Казахстан (РК) до 2050 р., Державної програми із форсованого індустріально-інноваційного розвитку РК на 2015–2019 рр.;
- реалізації спільних проектів в енергетичній сфері, а також у галузях видобування корисних копалин [7].

Туркменістан – четверта за запасами газу країна у світі. Природно-ресурсний потенціал республіки завжди приваблював українських можновладців та представників енергетичних підприємств. Та все ж реалізація вуг-

леводнів без головного транспортного проекту в обхід Росії практично неможлива. Владу республіки цікавлять наші спеціалісти, які можуть реалізовувати проекти енергетичної, хімічної та транспортно-комунікаційної інфраструктури [5, 10].

Із *Узбекистаном* українська стратегія має спрямовуватися більше у руслі збільшення товарообігу, зокрема, вимогою часу є необхідність політичного діалогу та інтенсифікація контактів торгово-промислових палат. Узбекичку сторону цікавить і науковий потенціал України та можливість співпраці в обміні досвіду. Уважаємо, що акцент на стратегічність відносин є оманливим з відсутністю справжньої відкритості [14].

Киргизстан і Таджикистан географічно найбільш віддалені та найменш економічно розвинені республіки, що відображається на сумарному еквіваленті обігу товарів і послуг з Україною. Імпорт харчових продуктів не може бути запорукою міцного співробітництва. Перспективним є залучення українських фахівців у проекти гідроенергетики та хімічної промисловості, однак наші підприємства представлені мінімальною кількістю [8, 9]. Актуальним залишається установлення контактів між вищими посадовцями України із Президентом Таджикистану Е. Рахмоном та новообраним лідером Киргизстані С. Жеєнбековим.

Перспективним у геостратегічному плані для України (і для держав Центральної Азії) залишається використання "м'якої сили". Вагому допомогу в цьому має надавати велика діаспора, яка сформувалась протягом ХХ ст. Адже українців переселяли в регіон з метою сільськогосподарського освоєння, індустріалізації, багатьох евакуювали у роки Другої світової війни, а в сучасний період більшість мігрувало за сімейними обстави-

нами. На сьогодні у Казахстані проживає 289 724 українців (2016) [12], Узбекистані – близько 39 000 (2009), Киргизстані – 21 924 (2009), Туркменістані – приблизно 11 000 (2013), Таджикистані – лише 1090 осіб (2010) [3; 75–76, 80–81, 109–110]. У структурному відношенні найбільше українців у Казахстані – 2,1 %, у решті – менше 0,5 %. "Умовно відкритими" на сьогодні визнані політичні системи Казахстану і Киргизстану. Саме тут доцільно використовувати конструктивний політичний вплив діаспори у нових геополітичних реаліях, спровокованих Росією. Уряд останньої називає інтервенцію в Україну "защитой русскоязычного населения", що викликає неабияке напруження на всьому пострадянському просторі, де у структурному плані багато росіян та російськомовних. Особливо це твердження стосується північноказахстанських областей, де їх частка коливається від 10 %, а у деяких прикордонних – аж до 50 % [12]. У самому ж Казахстані офіційно діє 28 російських громадських організацій (різноманітні слов'янські об'єднання та козачі громади), із яких половина сконцентрована у найбільших містах півночі – Астані, Кокшетау, Усть-Каменогорську, Павлограді тощо [13]. Вони значно впливають на російську діаспору й у разі потреби можуть влаштувати протести із "вимогою порятунку росіян" для розгойдування політичної стабільності державного ладу або ж для введення військ північного сусіда. Хоча ця ситуація є малоімовірною, оскільки конфлікт охоплюватиме декілька тисяч кілометрів державного кордону і супроводжуватиметься значним тиском міжнародної спільноти і просто дестабілізує саму ж Росію. Занадто багато ресурсів витрачено для євразійської інтеграції, щоб в одну мить зруйнувати все набуте. У будь-якому випадку Українська держава має запропонувати Казахстану політику розширення кількості українських національних товариств із двома основними завданнями, які відповідають інтересам обох держав. Зокрема, для України – це сприяти формуванню національно свідомого населення з можливістю використання для поглиблення українсько-казахської культурно-гуманітарної співпраці та нівелювання впливу проросійських поглядів на наших співвітчизників у контексті суспільно-політичних трансформацій у нашій державі. Для Казахстану – гарна нагода послабити аргументацію щодо претензій на північні території і створити їм світоглядну опозицію. Реалізація цього цілком слушна, адже українці не можуть мати ніяких територіальних претензій.

Хороші позиції для реалізації прав української діаспори можна встановити у Киргизстані. У Бішкеку, центрі політичного життя республіки, проживає третина всіх наших земляків. Прагнення для нашої держави залишатимуться ті самі, що і в Казахстані. Для Киргизстану це стане чималою підтримкою не лише на шляху до складних демократичних перетворень, а й для утвердження позитивних тенденцій в українсько-киргизькому культурно-гуманітарному співробітництві.

Із суб'єктами "закритого" типу – Туркменістаном, Узбекистаном і Таджикистаном – вироблення основ для впливу на внутрішньо- та зовнішньополітичну систему вкрай малоімовірне. Лідери країн тримають систему під жорстким контролем. Реальними є короткострокові поступки для потреби забезпечення міждержавних відносин.

Висновок: Як бачимо, Україна та держави Центральної Азії мають встановлені тісні економічні, політичні та культурно-гуманітарні зв'язки ще з кінця XIX ст. Період спільного перебування в Радянському Союзі та встановлених після його розпаду двосторонніх відносин

на основі договорів про дружбу та співробітництво з поступовим утвердженням угод про вільну торгівлю надали їм стратегічного характеру. Однак, із суттєвою зміною геополітичного курсу України на євроінтеграцію та російською інтервенцією в нашу державу, почали спостерігатися негативні тенденції взаємодії. Жоден із суб'єктів Центральної Азії не підтримав Резолюцію ООН щодо територіальної цілісності України і доволі стримано або ж навіть негативно відреагували на суспільні та геополітичні трансформації нового уряду. Фактично відбулась стагнація політичних відносин з лідерами Узбекистану, Таджикистану і Киргизстану. Не знайшли інтенсивного поживлення у відносинах зустрічі із казахським президентом. Сталий рівень міждержавних відносин лишився із нейтральним Туркменістаном. Отже, у геополітичному аспекті відносини із Центральною Азією мають застійний характер.

Щодо гео економічного аспекту відносин, то тут тенденції мають ще гірший характер. Торгово-економічне співробітництво завжди підкріплювало взаємини України із досліджуваними суб'єктами. Із набуттям чинності Угоди про вільну торгівлю СНД у 2011 р. (діє понині), взаємний обіг товарами і послугами мав висхідну позицію, однак із 2013–2014 рр. із різким євроінтеграційним поворотом і впровадженням Росією транзитної блокади, обмін упав до 5,9 млрд до позначки в 1,76 млрд. Найбільших негативних наслідків завдав спад взаємної торгівлі з головним економічним партнером України – Республікою Казахстан.

Утім, наявна ситуація не може зруйнувати вже вироблену основу взаємовідносин, адже між суб'єктами є багато "точок дотику", зокрема, потреба в економічній співпраці та прагнення нівелювання російської геополітичної агресії, навіть у межах тісної інтеграції Центральної Азії з лідером пострадянського простору. У цих реаліях для подальшого контактування потрібна зрівноважена конструктивна регіональна геостратегія. Вона передбачає впровадження альтернативного континентального трансросійському сполученню Транскаспійсько-кавказо-чорноморського транспортного коридору для перевезення вантажів та енергоносіїв. Сприяти йому реалізації врахування інтересів головних геополітичних гравців – США, ЄС, Китаю, і звичайно, України, усіх держав Центральної Азії, а на Південному Кавказі – ще й Грузії й Азербайджану. Крім цього більш глобального проекту, доцільним є застосування так званої "м'якої сили" у державах регіону. Її можна сформувати забезпеченням культурно-освітніх програм для наших співвітчизників з урахуванням сучасних геополітичних тенденцій в Україні. Вагомим залишається залучення представників української діаспори у політичне життя держав Центральної Азії на взаємовигідних умовах. Реалізація конструктивної геостратегії потребує залучення фахівців-міжнародників і активізації дипломатичного корпусу.

Список використаних джерел

1. *Волович О.* Геополітичні пристрасті довкола "Шовкового шляху" [Електронний ресурс] / Олексій Волович // Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень "Борисфен-Інтел". – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://bintel.com.ua/uk/article/pristrasti>.
2. *Жильцов С.* Трубопроводы в Центральной Азии и Каспийском регионе: новый этап борьбы / Сергей Жильцов // Центральная Азия и Кавказ. – 2014. – С. 139–153.
3. *Зубик А. І.* Сучасна українська діаспора: розселення, соціо- і демографічні процеси: дис. ... канд. геогр. наук : 11.00.02 / Зубик Андрій Ігорович. – Львів, 2016. – 340 с.
4. *Дністрянський М. С.* Геополітика: навч. посіб. / М. С. Дністрянський. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011 – 436 с.
5. *Ляшенко Т.* Російсько-українські відносини в політичній думці Центральної Азії / Т. М. Ляшенко // Наук. записки Інституту політичних і

етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса – Вип. 2 (70) – С. 106–120 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_70/liashenko_rosiisko.pdf.

6. "Президенти України та Туркменістану підтвердили вірність принципам рівноправ'я та поваги до суверенітету інших держав" [Електронний ресурс] // Офіційне інтернет-представництво Президента України. – 2016. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/prezidenti-ukrayini-ta-turkmenistanu-pidtvrdili-virnist-pri-36230>.

7. Офіційний сайт Посольства України в Республіці Казахстан // Торгово-економічне співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kazakhstan.mfa.gov.ua/ua/ukraine-kz/trade>.

8. Офіційний сайт посольства України в Киргизькій Республіці // Торгово-економічне співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kyrgyzstan.mfa.gov.ua/ua/ukraine-kg/trade>.

9. Офіційний сайт посольства України в Республіці Таджикистан // Торгово-економічне співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tajikistan.mfa.gov.ua/ua/ukraine-tj/trade>.

10. Офіційний сайт посольства України в Республіці Туркменістан // Торгово-економічне співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://turkmenistan.mfa.gov.ua/ua/ukraine-tm/trade>.

11. Офіційний сайт Державної служби статистики України / Статистична інформація // Зовнішньоекономічна діяльність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

12. Офіційний сайт Комітета по статистике Министерства национальной экономики Республики Казахстан // Численность населения Республики Казахстан по отдельным этносам на начало 2016 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stat.gov.kz/faces/wcnav_externalld/publBullS14-2016;jsessionid=nsor69yZOETA7XbM58r5PySdm_BXluxe6iwRuXdm7DgtXwNPg4Vl-20162772671-121774429?lang=ru&_afLoop=10715510390858193#%40%3F_afLoop%3D10715510390858193%26lang%3Dru%26_adf.ctrl-state%3D0sxwmrt1_4.

13. Офіційний сайт посольства Российской Федерации в Республике Казахстан // Организации российских соотечественников [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rfembassy.kz/tm/russian_mission_in_kazakhstan/organizacii_ros_sootechestvenn.

14. Офіційний сайт посольства Республики Узбекистан в Украине // 25 лет со дня установления дипломатических отношений между Узбекистаном и Украиной [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uzbekistan.org.ua/ru/aktualno/25-let-so-dnya-ustanovleniya-diplomaticheskikh-otnoshenij-mezhdu-uzbekistanom-i-ukrainoj.html>.

15. Центральна Азія: геостратегічний аналіз та перспективні можливості для України: моногр. / Б. О. Парахонський, Ю. В. Павленко, А. З. Гончарук та ін.; за ред. Б. О. Парахонського. – К.: НІСД, 2001. – 216 с. – (Сер. "Зовнішньополітичні стратегії"; Вип. 6) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/Par/index.htm>.

16. Чжоу Цзюнь. Значение государств Центральной Азии в мировой политической системе / Чжоу Цзюнь // Управленческое консультирование – 2017. – Вып. 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/v/znachenie-gosudarstv-tsentralnoy-azii-v-mirovoy-politicheskoy-sisteme>.

References

1. Volovych O. Neopolitychni prystrasti dovkola "Shovkovocho shlyakhu" [Geopolitical passions around the "Silk Road"] / Oleksiy Volovych // Nezalezhnyu analitychny tsestr neopolitychnykh doslidzhen "Borysfen Intel". [Independent Analytical Center For Geopolitical Studie] – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://bintel.com.ua/uk/article/pristrasti/> (In Ukrainian).

2. Zhiltsov S. Truboprovody v Tsentralnoy Azii i Kaspiyskom regione: noviy etap borby [Pipelines in Central Asia and the Caspian Sea region: a new stage of struggle] / Sergey Zhiltsov // Tsentralnaya Aziya i Kavkaz [Central Asia and Caucasus]. – 2014. – S. 139–153. (In Russian).

3. Zubyk A. I. Suchasna ukrayins'ka diaspora: rozselennya, sotsio- i demoheografichni protsesy [Modern Ukrainian diaspora: resettlement? Socio- and demogeographical processes]: dys. kand. heohr. nauk : 11.00.02 / Zubyk Andriy Ihorovych – L'viv, 2016. – 340 s. (In Ukrainian)

4. Dnistrians'kyu M. S. Neopolityka: navchal'nyu posibnyk [Geopolitics: tutorial] / M. S. Dnistrians'kyu. – L'viv: LNU imeni Ivana Franka

[Publishing center of Ivan Franko National University of Lviv], 2011 – 436 s [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/07/geopolityka_small.pdf (In Ukrainian).

5. Lyashenko T. Rosiys'ko-ukrayins'ki vidnosyny v politychny dumsti Tsentral'noyi Aziyi [Geopolitics: tutorial] / T. M. Lyashenko // Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsional'nykh doslidzhen' im. I. F. Kurasa – Vypusk [Scientific notes of Kurasa Institute of Political and Ethnic studies] 2 (70). – S. 106–120 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_70/liashenko_rosiisko.pdf (In Ukrainian).

6. "Prezdyenty Ukrainy ta Turkmenistanu pidtvrdyly virmist' prynstypam rinvoprav'ya ta povahy do suverenitetu inshykh derzhav" [Електронний ресурс] // Ofitsiyne internet-predstavnytstvo Prezdyenta Ukrainy [Official website of President of Ukraine]. – 2016. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/prezidenti-ukrayini-ta-turkmenistanu-pidtvrdyly-virmist-pri-36230> (In Ukrainian).

7. Ofitsiyyny sayt posol'stva Ukrainy v Respublitsi Kazakhstan // Torhovo-ekonomichne spivrobitnytstvo [Official website of the Embassy of Ukraine to the Republic of Kazakhstan] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kazakhstan.mfa.gov.ua/ua/ukraine-kz/trade> (In Ukrainian).

8. Ofitsiyyny sayt posol'stva Ukrainy v Kyrgyz'kiy Respublitsi // Torhovo-ekonomichne spivrobitnytstvo [Official website of the Embassy of Ukraine to the Kyrgyz Republic] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kyrgyzstan.mfa.gov.ua/ua/ukraine-kg/trade> (In Ukrainian).

9. Ofitsiyyny sayt posol'stva Ukrainy v Respublitsi Tadzhykystan // Torhovo-ekonomichne spivrobitnytstvo [Official website of the Embassy of Ukraine to the Republic of Tajikistan] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tajikistan.mfa.gov.ua/ua/ukraine-tj/trade> (In Ukrainian).

10. Ofitsiyyny sayt posol'stva Ukrainy v Respublitsi Turkmenistan [Official website of the Embassy of Ukraine to the Republic of Turkmenistan] // Torhovo-ekonomichne spivrobitnytstvo [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://turkmenistan.mfa.gov.ua/ua/ukraine-tm/trade> (In Ukrainian).

11. Ofitsiyyny sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of State Statistics Service of Ukraine] / Statystychna informatsiya // Zovnishn'oeconomichna diyal'nist' [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (In Ukrainian).

12. Ofitsialnyy sayt Komiteta po statistike Ministerstva natsionalnoy ekonomike Respubliki Kazahstan // Chislennost naseleniya Respubliki Kazahstan po otdelnym etnosam na nachalo 2016 goda [Official website of Ministry of national economy of the Republic of Kazakhstan Committee on statistics] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stat.gov.kz/faces/wcnav_externalld/publBullS14-2016;jsessionid=nsor69yZOETA7XbM58r5PySdm_BXluxe6iwRuXdm7DgtXwNPg4Vl-20162772671-121774429?lang=ru&_afLoop=10715510390858193#%40%3F_afLoop%3D10715510390858193%26lang%3Dru%26_adf.ctrl-state%3D0sxwmrt1_4 (In Russian).

13. Ofitsialnyy sayt posol'stva Rossiyskoy Federatsii v Respublike Kazahstan // Organizatsii rossiyskikh sootechestvennikov [Official website of the Embassy of the Russian Federation to the Republic of Kazakhstan] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rfembassy.kz/tm/russian_mission_in_kazakhstan/organizacii_ros_sootechestvenn (In Russian).

14. Ofitsialnyy sayt posol'stva Respubliki Uzbekistan v Ukraine // 25 let so dnya ustanovleniya diplomaticheskikh otnoshenij mezhdu Uzbekistanom i Ukrainoy [Official website of the Embassy of the Republic of Uzbekistan to Ukraine] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uzbekistan.org.ua/ru/aktualno/25-let-so-dnya-ustanovleniya-diplomaticheskikh-otnoshenij-mezhdu-uzbekistanom-i-ukrainoj.html> (In Russian).

15. Tsentral'na Aziya: heostrategichnyy analiz ta perspektyvni mozhyvosti dlya Ukrainy [Central Asia: geostrategic analysis and prospects for Ukraine]: Monohrafiya / B. O. Parakhons'kyu, Yu. V. Pavlenko, A. Z. Honcharuk ta in.; za red. B. O. Parakhons'koho. – K.: NISD, 2001. – 216 s. – (Ser. "Zovnishn'opolitychni stratehiyi"; Vyp. 6) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/Par/index.htm> (In Ukrainian).

16. Chzhou Tszyun. Znachenie gosudarstv Tsentralnoy Azii v mirovoy politicheskoy sisteme / Chzhou Tszyun // Upravlenchiskoe konsultirovaniye – 2017. – Vyip. 3 [The Value of the Central Asian States in World Politics] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/v/znachenie-gosudarstv-tsentralnoy-azii-v-mirovoy-politicheskoy-sisteme> (In Russian).

Надійшла до редколегії 13.10.17

В. Моргачий, студ.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, Украина

УКРАИНА И ГОСУДАРСТВА ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В НОВЫХ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ РЕАЛИЯХ: ГЕОЭКОНОМИЧЕСКИЙ И ГЕОСТРАТЕГИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ

Очерчены общие особенности становления отношений между Украиной и государствами Центральной Азии после распада Советского Союза и охарактеризованы взаимоотношения между субъектами в контексте общественно-политических трансформаций в Украине, связанных с Революцией Достоинства, аннексией Крыма и агрессией России на востоке нашей страны. Геополитический аспект основан на анализе официальных заявлений и тенденций политического диалога Украины с правительствами Казахстана, Узбекистана, Туркменистана, Кыргызстана и Таджикистана. Внимание сконцентрировано на результатах Резолюции ООН относительно территориальной целостности Украины и наличии непосредственных контактов между лидерами на двустороннем уровне. Геоэкономический аспект основан на исследовании динамики торгово-экономического сотрудничества с 2011 года в рамках действия Зоны свободной торговли СНГ до настоящего времени. На основе проанализированного предложена уравновешенная конструктивная геостратегия для усиления украинско-центральноазиатских отношений с учётом интересов каждого из субъектов. Её суть раскрыта на двух уровнях. Первый заключается во взаимодействии Украины с геополитическим регионом в реалиях, спровоцированных Россией; предусматривает усиление связей в обход ее территории с использованием имеющихся разработок Транскаспийского тра-

нспортного пути и идентичного пути снабжения энергоносителями. Второй – в непосредственном сотрудничестве с каждым государством региона для увеличения оборота товаров и услуг, а также в возможности реализации общих или национальных инфраструктурных проектов. Значительный акцент сделан на культурно-гуманитарном сотрудничестве стран и роли диаспоры в улучшении взаимоотношений и усилении национальной безопасности.

Ключевые слова: геополитика, Украина, Центральная Азия, Крым, торгово-экономическое сотрудничество, межгосударственные отношения, Казахстан, Узбекистан, Туркменистан, Кыргызстан, Таджикистан, уравновешенная конструктивная геостратегия, культурно-гуманитарное сотрудничество.

V. Morgatskyi, Student
Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine

UKRAINE AND CENTRAL ASIA IN NEW GEOPOLITICAL REALITIES: GEOECONOMIC AND GEOSTRATEGIC ASPECTS

This article outlines the general features of partnership formation between Ukraine and the states of Central Asia after the dissolution of the Soviet Union. The relationship between subjects is characterized in the context of social and political transformations in Ukraine, connected with the Revolution of Dignity, the annexation of Crimea and aggression of Russia in the east of our country. The geopolitical aspect is based on the analysis of official statements and tendencies of the political dialogue of Ukraine with the governments of Kazakhstan, Uzbekistan, Turkmenistan, Kyrgyzstan and Tajikistan. The attention is focused on the results of the UN resolution in terms of territorial integrity of Ukraine and face-to-face contacts between leaders at the bilateral level. The geoeconomic aspect is formed on the analysis of trade and economic cooperation dynamics since 2011 within the Commonwealth of Independent States Free Trade Area so far. On the basis of analysed material, balanced and efficient geostrategy is offered to strengthen the relations between Ukraine and Central Asia, taking into account the interests of each of the subjects. The very essence of it is described at two levels. The first level consists of interaction of Ukraine with the geopolitical region in the realities provoked by Russia; includes strengthening of communications, bypassing her territory and using the available developments of the Trans-Caspian International Transport Route and an identical way for supplies of energy carriers. The second one provides the direct cooperation with each state of the region to increase in circulation of goods and services and a possibility of implementation of general or national infrastructure projects. The considerable emphasis is placed on cultural and humanitarian cooperation of the countries and the role of diasporas in improvement of relationship and strengthening of national security.

Key words: geopolitics, Ukraine, Central Asia, Crimea, trade and economic cooperation, state-to-state relations, Kazakhstan, Uzbekistan, Turkmenistan, Kyrgyzstan, Tajikistan, balanced and efficient geostrategy, cultural and humanitarian cooperation.